

17.3.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunto hallituksen esityksestä (HE 2/2026) laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

1. Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Kitämme mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) pitää kannatettavina kaikkia toimia, joilla voidaan edistää julkisen talouden kestävyyttä ja hyvinvointialueiden palvelujärjestelmien tuottavuutta.

Lakiehdotuksen vaikutukset julkiseen talouteen ja hyvinvointialueiden talouteen ovat kuitenkin negatiiviset. Erityisen ongelmallinen on ehdotettu hankintalain 15 § muutos, joka edellyttäisi, että hankintayksikön omistusosuuden sidosyksiköstä tulisi olla vähintään 10 %. Tämä aiheuttaisi hyvinvointialueille merkittävät ylimääräiset kustannukset, jotka hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän mukaisesti tulevat lopulta valtion kannettaviksi.

Hyvinvointialueiden volyymi sidosyksikköhankintoina järjestetyissä palveluissa on niin suuri, että käytännössä **tavoitteena oleva pienten ja mikroyritysten toimiminen toimittajana ei tule toteutumaan.** Sen sijaan näiden toimintojen kilpailuttaminen **synnyttäisi todennäköisesti yksityisiä monopoleja.** On huomattava, että sidosyksiköt hankkivat jo nyt erittäin merkittävän osan toiminnastaan kilpailuttamalla markkinoilta.

Esityksessä puututaan myös **hyvinvointialueen itsehallintoon.** Siksi sen lainmukaisuus tulee arvioida perustuslakivaliokunnassa.

2. Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on organisoinut keskeisiä tukipalvelujaan useiden sidosyksiköiden avulla. Tällaisia ovat mm:

- Nordlab hyvinvointiyhtymä, joka tuottaa laboratoriopalvelut Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueille.

17.3.2026

- Monetra Oy ja Monetra Oulu Oy, jotka tuottavat talous- ja henkilöstöhallinnon palveluja lukuisille julkisille organisaatioille ja niiden tytär- ja osakkuusyhteisöille.
- Istekki Oy, joka tuottaa tietohallintoon liittyviä palveluja lukuisille julkisille organisaatioille ja niiden tytär- ja osakkuusyhteisöille.
- PPE-Köökki Oy, PPP-Köökki Oy ja Oulun Tuotantokeittiö, jotka tuottavat aterija puhtauspalveluja omistajilleen (kunnat ja hyvinvointialue).
- Oulun Keskuspesula Oy, joka tuottaa pesulapalveluja hyvinvointialueelle ja alueen kunnille.
- Esko Systems Oy, joka tuottaa asiakas- ja potilastietojärjestelmiä Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueille
- Pohjois-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon osuuskunta Tervia ja Tervia Osaajat Oy, jotka tuottavat Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueille erikoisosaajapalveluja.
- Tervia Logistiikka Oy, joka tuottaa Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueille kuljetusten välityspalveluja.
- Docta Oy, joka tuottaa hyvinvointialueelle erikoisosaajapalveluja
- Medieco Oy, joka tuottaa Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueille ammatillisia täydennyskoulutus- ym. palveluja.

Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on osakkaana ja ostaa palveluja valtakunnallisilta sidosyksikköyhtiöiltä, joita ovat mm. DigiFinland Oy, UNA Oy, Maakuntien Tilakeskus Oy ja Hyvil Oy. Maakuntien Tilakeskus Oy on hyvinvointialueille lakisääteinen yhtiö ja Hyvil Oy hyvinvointialueiden yhteinen edunvalvontayhtiö.

Hyvinvointialueen omistajapoliittisen strategian mukaan tytär- ja osakkuusyhteisöjä hyödynnetään hyvinvointialueen toiminnassa hyvinvointialueen strategisten tarpeiden näkökulmasta erityisesti, kun kysymyksessä on **erityisosaamisen hankkiminen, hyvinvointialueiden välinen yhteistyö tai yhteistyö alueen kuntien kanssa.**

Hyvinvointialueen tavoitteena on, että sen omistus ja päätösvalta yhteisöissä vastaavat Pohteen osuutta yhteisön liikevaihdosta. Tämä pääosin toteutuu.

Esitetty sidosyksikön 10 % minimiomistusosuusvaatimus on hyvinvointialueen näkökulmasta erittäin ongelmallinen ja epätarkoituksenmukainen. Muutos aiheuttaa huomattavia transaktiokustannuksia sekä pysyviä lisäkustannuksia.

Muutos ei merkittävästi lisää kilpailua, koska sidosyksiköt jo nykyisin pääasiallisesti ja hankintalain mukaisesti kilpailuttavat merkittävän osan omistajilleen tuottamistaan palveluista. Sidosyksiköissä on markkinoiden tuntemus sekä substanssiosaaminen. Sidosyksikkötoiminnan hyötyjä ovat muun muassa volyymihyödyt sekä toiminnan tehostaminen ja yhtenäistäminen. Eri hankintayksiköiden osalta vältetään tarpeettomia päällekkäisyyksiä ja parannetaan yhteisesti toimintojen laatua.

17.3.2026

Vähimmäisomistusvaatimus **heikentää hallitusohjelman mukaisen huoltovarmuuden huomiointia hankinnoissa**, sillä se rajoittaa hankintayksiköiden mahdollisuuksia tehdä ratkaisuja eri toimintojen toteuttamisesta huoltovarmuuden kannalta asianmukaisella tavalla.

Pohjoisella yhteistoiminta-alueella hyvinvointialueiden keskinäistä yhteistyötä on rakennettu useiden sidosyksikköjen avulla. Muutokset vaikeuttavat yhteistyön kehittämistä ja syventämistä, mitä toisaalta lainsäädäntö, hallitusohjelma ja ministeriöiden ohjaus ovat edellyttämässä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella on haitallisia seurauksia kustannusten, yhteistyön sekä toimintojen laadun ja toimivuuden sekä alueellisen kattavuuden kannalta. Lisäksi yhtiöihin keskittynyt erityisosaaminen ei ole enää kaikkien sitä nykyisin käyttäneiden hyödynnettävissä. Muutoksen myötä menetetään synergiahyötyjä, ja kustannukset julkisella sektorilla kasvavat. Esimerkiksi samoissa rakennuksissa tai muutoin tiiviissä yhteistyössä työskentelevät organisaatiot eivät välttämättä voi hyödyntää samoja ICT- tai siivouspalveluja.

Useissa Pohteen sidosyksikköyhtiöissä on lukuisia pienosakkaita ja -asiakkaita. Yhtiöt joutuvat luopumaan näistä asiakkaista, jolloin ne joutuvat etsimään uuden palveluntuottajan tai ottamaan toiminnot omaksi toiminnaksi. Näistä aiheutuu huomattavia transaktiokustannuksia ja todennäköisesti myös pysyviä lisäkustannuksia, koska ne menettävät yhteistyöllä saavuttamansa skaalaedut. Useissa tapauksissa markkinoilla ei ole tarjolla kilpailukykyisiä palveluntarjoajia tai palveluntarjoajilla on tai niille syntyy monopoliasema, mikä nostaa kustannuksia.

Esim. ateria- ja puhtauspalveluita tuottava PPE-Köökki Oy:n osalta vaatimus johtanee yhtiön purkautumiseen, millä taas on vaikutuksia siihen, että pienissä kunnissa kunta ja hyvinvointialue eivät pysty jatkamaan yhteisten keskuskeittiöiden käyttöä. Tämä johtaa kustannusten nousuun sekä kunnissa että hyvinvointialueella.

3. Hyvinvointiyhtymät

Hankintalain § 15 koskevista perusteluista todetaan, että omistusta koskevaa vähimmäisvaatimusta ei sovelleta kuntalain mukaisiin kuntayhtymiin. Hyvinvointialuelain mukaisten hyvinvointiyhtymien osalta ei oteta asiaan kantaa. **Kuntayhtymiin rinnastettava maininta hyvinvointiyhtymistä tulisi lisätä perusteluihin.**

Yleisestikin lainsäädännössä olisi hyvä selkiyttää hyvinvointiyhtymän asemaa suhteessa hankintalakiin ja sidosyksikkösääntelyyn. Hyvinvointiyhtymä tulisi rajata palvelun tuottajana sidosyksikkösääntelyn ulkopuolelle ja sille tulisi antaa mahdollisuus tehdä hankintoja hyvinvointialueomistajiltaan ja niiden sidosyksiköiltä. Samoin omistajahyvinvointialueiden sidosyksiköiden tulisi voida tehdä sidosyksikköhankintoja hyvinvointiyhtymältä.

17.3.2026

4. Ns. in house -sisters -hankinnat

Hallituksen esityksen perustelujen sivulla 96 todetaan: ”Hankintadirektiivin ja voimassa olevan hankintalain mukaan hankintalain 15 §:n 6 momentin mukaista sidosyksikköpoikkeusta ei sovelleta niihin sidosyksikköihin, joissa on enemmän kuin yksi omistaja. Siten sidosyksikön ei ole sallittua tehdä hankintoja omistajaltaan tai sisar-sidosyksiköltä, jos sidosyksiköllä on enemmän kuin yksi omistaja.”

Tämä kirjaus on hyvinvointialueen konsernitoiminnan ja -johtamisen kannalta erittäin ongelmallinen. Hyvinvointialueen konsernin toiminnan näkökulmasta on erittäin tärkeää, että sen sidosyksiköt ovat voineet hyödyntää toiminnassaan esim. samoja talous- ja henkilöstöhallinnon sekä tietohallinnon toimijoita kuin emohyvinvointialue. Tämä muutos tuo konsernin kokonaisjohtamiseen turhaa kankeutta ja aiheuttaa yhtiöille ylimääräisiä kustannuksia.

Ehdotettu 15 §:n 1 momentin muotoilu ”sidosyksikköä koskevaa 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksessa tulee huomioida emoyhtiö ja sen tytär- ja osakkuusyhtiöt” on epäselvä. Kohdassa tarkoitettua ”huomioimista” avataan lakiehdotuksen perusteluissa, mutta lain sisällön ja tarkoituksen tulisi riittävästi ilmetä suoraan pykälän muotoilusta. Toisaalta säännöksen sisältö ja tarkoitus jäävät myös perustelujen nojalla epäselväksi. Muutoksen tulisi olla erittäin selvä sen osalta, mistä 10 %:n vaatimus tulisi laskea.

5. Siirtymäajat

Ehdotettu, käytännössä lain mahdollisesta hyväksymisestä alkava yhden vuoden **siirtymäaika muutokselle on mielestämme riittämätön. Siirtymäajan tulisi olla vähintään 5 vuotta.**

Myös siirtymäajan porrastus on liian epäselvä ja tulkinnanvarainen.

Oulussa 17.3.2026

POHJOIS-POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Kirsti Ylitalo-Katajisto
Vs. hyvinvointialuejohtaja

Jouko Luukkonen
Konsernipalvelujen johtaja